

СЪДЪРЖАНИЕ

Христина Митрева - Завършва още една успешна година	3
Осигуряването в числа	
Христина Митрева – Бюджет на държавното обществено осигуряване за 2005 г.	4
Дочко Бояджиев – Промените в Учителския пенсионен фонд през 2005 г.	8
Жанет Жикова – Взаимодействието на Националния осигурителен институт с Народното събрание през 2003 и 2004 г.	10
Партньори	
Националната агенция за приходите – модерната администрация	12
В интерес на служителите, гражданите и фирмите (интервю с Николай Попов)	14
Сътрудничество в полза на обществото (интервю с Йордан Христосков)	16
Международна дейност	
Рул ван де Ваал – Конференция на НОИ за изпълнение на предприсъединителните ангажименти в социалното осигуряване	18
Мария Късърва – Нова спогодба в областта на социалното осигуряване	21
Чужд опит	
Осигурителната система в Австрия	23
Представяме ви...	
Гелка Илиева – Районно управление “Социално осигуряване” – Пловдив	28

Бюлетин на Националния
осигурителен институт

Година III, брой 6, 2004

Редакционна колегия:

Христина Митрева - председател
Валентина Кръстева
Даниела Асенова
Теодора Нончева
Марин Калчев
Йосиф Милошев

Редактор:

Валентина Минчева

Коректор Валентина Минчева
Предпечат Калина Минчева
Печат Печатна база на НОИ
Формат 60 x 90/8
Печатни коли 4

Адрес на редакцията

1303 София,
бул. "Ал. Стамболийски" № 62-64
Тел: 02 926 1010
02 926 1234
web: www.nssi.bg
ISSN 1311 - 9656

ЗАВЪРШВА ОЩЕ ЕДНА УСПЕШНА ГОДИНА

За Националния осигурителен институт 2004 г. отново може да се отчете като успешна година, независимо че беше изпълнена с много допълнителни задачи, предизвикателства и напрежение.

Наред с обичайните функции и задачи, които Националният осигурителен институт изпълнява на основание чл. 33 от Кодекса за социално осигуряване, през 2004 г. бяха възложени и редица допълнителни задачи, произтичащи от Проекта за Националната агенция за приходите (НАП), промените в Закона за здравното осигуряване, Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите в случай на несъстоятелност на работодателя и от други нормативни актове и решения на законодателната и изпълнителната власт.

През годината на два пъти – към 30 април и 30 септември, беше удължаван срокът за разсрочване на задълженията към здравното осигуряване. Създадената добра организация в териториалните поделения на НОИ позволи тези две акции да завършат успешно, независимо от изключително голямото натоварване за служителите на НОИ.

Във връзка с подготовката за ефективно стартиране на Националната агенция за приходите от началото на 2006 г. служители на НОИ активно се включиха в пилотния проект в Бургас, както и в работните групи по разработване на процесуалния данъчно-осигурителен кодекс, бизнес-процесите, избора на информационна система на НАП, избора на критерии за подбор на персонала и др.

В напреднала фаза са и всички необходими указания, свързани с успешната дейност на Фонда за гарантирани вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя, който ще се администрира от Националния осигурителен институт.

Постигнатите много добри резултати в изпълнението на Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2004 г. се дължат на следните основни мерки:

- Предоговарянето на новите минимални осигурителни прагове по икономически дейности и квалификационни групи професии (с около 7 на сто по-високи спрямо 2003 г.);
- Разширяването на обхвата на осигурените лица с около 80 хил. души спрямо планирания брой за 2003 г. чрез ограничаването на неформалния сектор в резултат от регистрацията на трудовите договори в НОИ и засиления контрол от служителите на НОИ и Инспекцията по труда по спазване на трудовото и осигурителното законодателство;
- Подобряване на контрола върху изпълнението на осигурителните задължения от страна на работодатели и самоосигуряващи се на базата на нова организация на предревизионната, ревизионната и следревизионната дейност на контролните органи на НОИ към рисковите осигурители, както и публичното изнасяне на некоректните осигурители и засилването на съвместните ревизии, провеждани с контролните органи и на данъчната администрация, НЗОК и Инспекцията по труда;
- Подобряване качеството и срочността на обслужване на клиентите и оптимизиране контрола и надеждността на информацията по Персоналния регистър чрез внедряването на новите операционни процеси в НОИ. Тези процеси обвързват системата на Регистъра на осигурителите и осигурените лица с Регистъра на трудовите договори и Регистъра на приходите, банковия контрол и системата за спазване на осигурителните задължения.

Най-общите резултати от реализирането на тези мерки са:

- по приходите – преизпълнение с 95,9 млн. лв., или 103,5 на сто спрямо Закона за бюджета на ДОО за 2004 г.;
- по приходите от осигурителни вноски – преизпълнение с 99 млн. лв., или 103,2 на сто;
- по сумите от актове за начет (главница и лихва), събрани от контролните органи на НОИ – преизпълнение с 36,4 млн. лв., или 143,3 на сто;
- по разходите – икономия от 21,5 млн. лв., или 99,5 на сто спрямо Закона за бюджета на ДОО за 2004 г., в т. ч. разходи за пенсии – 100,2 на сто.

Преразходът от 6 млн. лв. в средствата за пенсии се дължи на осъвременяване на пенсиите от 1 юни 2004 г. по решението на Надзорния съвет на НОИ с коефициент 1,06 вместо с 1,058.

На базата на отчета за единадесетте месеца на година се очаква, че консолидираният бюджет на ДОО за 2004 г. ще приключи с подобрен резултат от 134,3 млн. лв. заедно с външното финансиране и остатъка по валутните сметки.

Христина Митрева,
главен директор и главен актьор на НОИ

БЮДЖЕТ НА ДЪРЖАВНОТО ОБЩЕСТВЕНО ОСИГУРЯВАНЕ ЗА 2005 Г.

Христина Митрева,
главен директор на Главна дирекция
“Анализ, планиране и прогнозиране” и главен актьор на НОИ

Консолидираният бюджет на държавното обществено осигуряване за 2005 г. е разработен съобразно изискванията на **Решение № 70 на Министерския съвет от 2 февруари 2004 г. (бюджетната процедура за 2005 г.)** и **бюджетните насоки на Министерство на финансите до първостепенните разпоредители с бюджетни кредити за разработване на проектобюджетите им за 2005 г. (ДР № 05/06.08.2004 г.)**

С решение № 645 на Министерския съвет от 6 август 2004 г. за одобряване на бюджетната прогноза за периода 2005–2007 г. са определени **разходните тавани** по текущи цени на проекта за 2005 г. и **основните макроикономически показатели** за разработване на бюджета за 2005 г. Най-важните от тях са:

1. брутен вътрешен продукт – 41 343,0 млн. лв.;
2. инфлация в края на годината – 3,5%;
3. средногодишна инфлация за периода – 3,6%;
4. темп на нарастване на БВП – 5,0%;
5. прогнозен валутен курс – 1,66 лв. за 1 щатски долар;
6. средна брутна месечна работна заплата – 344,09 лв.;
7. среден месечен осигурителен доход – 330,16 лв.;
8. минимална месечна работна заплата за страната – 150 лв.;
9. индексирание на бюджетните заплати, съгласно политиката по доходите за 2005 г. с до 5 на сто от 1 юли 2005 г.

В **областта на приходите**, спрямо действащото законодателство и Закона за бюджета на ДОО за 2004 г., в бюджета за 2005 г. са заложили следните **политики**:

- Насърчаване договарянето на по-високи осигурителни прагове по икономически дейности и

основни квалификационни групи професии със 7,5 на сто спрямо 2004 г.;

- Увеличаване броя на осигурените лица с над 60 хиляди души (без заетите по програмата “От социални помощи към осигуряване на заетост”);
- По-добра събираемост на просрочените задължения в резултат на съвместните действия с данъчната администрация, по-високите наказателни лихви и по-строгите санкции към некоректните осигурители;
- Повишаване на минималния осигурителен доход за самоосигуряващите се лица на 220 лв. през 2005 г.;
- Повишаване на максималния доход за всички осигурени лица на 1300 лв.

Нормативната основа, на базата на която са разработени приходите в бюджета на ДОО за 2005 г., е следната:

- Запазване на общия размер на осигурителните вноски от 2004 г. с отразяване на промяната в съотношението работодател/осигурено лице 70:30 и през 2005 г.;
- Намаляване на осигурителната вноска за фонд “Безработица” от 4 на сто в 2004 г. на 3,5 на сто в 2005 г. поради въвеждането на 0,5 на сто вноска за фонда “Гарантирани вземания на работниците и служителите пре несъстоятелност на работодателя”;
- Задържане на вноската от 3% и през 2005 г. за ДЗПО на лицата, родени след 31.12.1959 г.;
- Отпадане на приходите от вноски за сметка на работодателя за фонд “Пенсии” върху обезщетенията за временна неработоспособност и бременност и раждане от 1 януари 2005 г.

В областта на разходите параметрите, при които са разработени разходите за пенсии и краткосрочни обезщетения за 2005 г. са следните:

По пенсиите:

- увеличаване от 1 юни 2005 г. на социалната пенсия за старост от 53,00 на 60,00 лв. и на всички свързани с нея минимални пенсии по действащите нормативи;
- индексирание на пенсиите със 7 на сто от 1 юни 2005 г.;

По краткосрочните обезщетения:

- размер на обезщетението за отглеждане на малко дете – 130 лв. месечно;
- минимален размер на обезщетението при безработица – 80 лв. и максимален размер 140 лв. месечно.

Политиките, които касаят разходите в проекта на консолидирания бюджет на ДОО за 2005 г., са следните:

- Намаляване броя на новите пенсионери за осигурителен стаж и възраст (ОСВ) с около 37 500 души в сравнение с 2004 г. поради по-трудното достигане на сумарното изискване (възраст и осигурителен стаж) за придобиване право на пенсия за ОСВ;

- Нова организация и засилен контрол върху органите на лекарската експертиза чрез участието на доверени лекари на НОИ в ТЕЛК и НЕЛК с цел намаляване броя на новоотпуснатите пенсии за инвалидност поради общо заболяване. Въвеждане на допълнителен контрол върху експертните решения на ТЕЛК и НЕЛК чрез специални комисии за препотвърждаване на експертните решения за степента на загубена работоспособност;

- В частта на разходите за краткосрочни обезщетения политиката е насочена към подобрен и по-ефективен контрол върху общопрактикуващите лекари от контролните органи на НОИ и НЗОК. В бюджета на ДОО за 2005 г. се предвижда намаляване броя на дните във временна неработоспособност и съответна икономия на средства за тези разходи.

По приходите за 2005 г. се предвижда да постъпят **3 388 336,1 хил. лв.**, в т.ч. приходи от осигурителни вноски от работодатели за работници и служители – 2 249 351,7 хил. лв. (67,9 на сто); лични осигурителни вноски от работници и служители – 775 750,2 хил. лв.

(23,4 на сто) и осигурителни вноски от самонаетите лица – 158 405,3 хил. лв. (4,8 на сто).

Събраните суми по актове за начет от контролните органи на НОИ за 2005 г. се очаква да бъдат в размер на 99 000,0 хил. лв., от които главница – 75 000,0 хил. лв., и лихви – 24 000,0 хил. лв., а от Агенцията за държавни вземания – 94 373,8 хил. лв., съответно 50 000,0 хил. лв. главница и 44 273,8 хил. лв. лихви.

По разходите за 2005 г. се предвижда средствата да бъдат **4 467 942,0 хил. лв.** В тях са включени социалноосигурителните разходи (пенсии, социални помощи и обезщетения), разходите за издръжка на службите за социалното осигуряване, разходите за отбранително-мобилизационна подготовка и средствата за резерва за реформата.

Най-голям относителен дял – 82,1 на сто от всички разходи, имат разходите за пенсии. За 2005 г. са предвидени 3 664 733,0 хил. лв. (без резерва за реформата в социалното осигуряване 60 000,0 хил. лв.). В тази сума са включени разходите за пенсии от ДОО и РБ, без пощенска такса и ДДС, добавките към пенсиите на участниците във войните и на репресираните лица, както и пенсиите по международни спогодби. За пощенска такса и ДДС са предвидени 31 975,5 хил. лв.

Предвижда се **средният брой на пенсионерите за 2005 г.** да бъде **2 306 975**, т.е. да намалее с около 20 000 спрямо 2004 г. Това се дължи главно на намаляването в броя на пенсионерите за осигурителен стаж и възраст поради нарастването на изискванията за минимална възраст и брой точки по чл. 68 на КСО.

Средният брой на пенсиите през 2005 г. ще бъде около 2 755 010 при очакван брой за 2004 г. – 2 722 126. Това се дължи предимно на отпускането на втори, трети и четвърти социални пенсии за инвалидност, съгласно чл. 101, ал. 3 от КСО. Очаква се техният брой средно за 2005 г. да достигне 373 286 пенсии.

Средният месечен размер на пенсията на един пенсионер през 2005 г. ще бъде **133,14 лв.** Номиналното нарастване е 9,6 на сто, а реалното – 5,8 на сто, при очаквана средногодишна инфлация за 2004 г. 6,3 на сто. Средната пенсия на пенсионер ще бъде 52,3 на сто от прогнозирания нетен осигурителен доход за 2005 г.

Разходите за социални помощи и обезщетения през 2005 г. се предвижда да бъдат в размер на **637 774,8 хил. лв.** Към тази група се включват раз-

ходите за обезщетения и помощи по КСО – **406 961,3 хил. лв.**, и разходите за здравноосигурителните вноски за пенсионерите, за безработните лица и за лицата до 18-годишна възраст и след навършване на тази възраст, ако учат редовно – до завършване на средно образование, в размер общо на **229 937,2 хил. лв.**

В разходите по КСО са включени основно разходите за обезщетения при временна неработоспособност и разходите за обезщетения при безработица. Най-голям относителен дял в разходите за обезщетенията при временна неработоспособност заемат обезщетенията поради общо заболяване – 141 154,2 хил. лв., следвани от паричните обезщетения за отглеждане на малко дете до две годишна възраст – 79 183,9 хил. лв., и обезщетенията за бременност и раждане – 25 218,6 хил. лв.

В проектобюджета на държавното обществено осигуряване за 2005 г. са предвидени общо **13 500,0 хил. лв.** за финансиране на дейността, свързана с профилатика и рехабилитация на осигурените лица.

Разходите за **обезщетенията при безработица** за 2005 г. са предвидени да бъдат в размер на **121 707,8 хил. лв.** Те са планирани за **80 654** брой безработни, на които ще се плаща обезщетение, и среден месечен размер на обезщетението от **125,44 лв.**

Разходите за службите по социално осигуряване (70 986,7 хил. лв.) съставляват **1,6 на сто от общите разходи** по проекта на консолидирания бюджет на държавното обществено осигуряване за 2005 г.

В проектобюджета на държавното обществено осигуряване през **2005 г.** са предвидени трансфери от Централния републикански бюджет (ЦРБ) в размер на **462 801,4 хил. лв.** Те включват средствата, необходими за изплащане на:

- пенсии за военна инвалидност, гражданска инвалидност, социални пенсии, персонални пенсии и др. в размер на **159 729,1 хил. лв.**;

- добавки към пенсиите на участниците и пострадалите във войните, както и на наследниците, получаващи наследствена пенсия за загиналите в Отечествената война, с общ размер **15 690,4 хил. лв.**, вкл. пощенска такса и ДДС;

- добавки към пенсиите на репресираните лица по чл. 9 от ЗПГРРЛ (вкл. пощенска такса и ДДС) в размер на **2 202,9 хил. лв.** Средствата са предвидени за 4000 души със среден размер на добавката 45,50 лв. (съгласувано с Министерството на финансите);

- здравноосигурителни вноски за пенсионерите в размер на **204 652,7 хил. лв.**;

- трансфер за здравноосигурителни вноски за лицата до 18-годишна възраст и след навършване на тази възраст, ако учат редовно – до завършване на средно образование – **18 000,0 хил. лв.**;

- вноски за фонд “Пенсии” за осигурителен стаж, зачетен при пенсиониране по чл. 9, ал. 3, т. 3 и ал. 6 и 7 от КСО – **1200,0 хил. лв.**;

- трансфер за отбранително-мобилизационна подготовка в размер на **1026,3 хил. лв.**;

- трансфер за обезщетенията по чл. 233, ал. 1–4 от Закона за отбраната и въоръжените сили на Република България – **300,0 хил. лв.**;

- трансфер за резерва за реформата – **60 000,0 хил. лв.**

* * *

Консолидираният бюджет на държавното обществено осигуряване за 2005 г. се очаква да приключи с **недостиг в размер на 623 896,0 хил. лв.** За да се балансира бюджетът на нула, този дефицит се финансира от ЦРБ под формата на допълнителна субсидия за покриване на недостига от средства. При заложените макроикономически показатели и политика по доходите, както и на базата на някои законодателни промени в сила от 1 януари 2005 г., този недостиг е обоснован. Следва да се отчита, че на **съпоставима база** (при елиминиране на новите законодателни промени, които влияят в посока намаляване на приходите от осигурителни вноски) недостигът в консолидирания бюджет на ДОО за 2005 г. би бил по-малък в сравнение с този през 2004 г. с около 40 млн. лв. Това показва, че една от най-важните цели на пенсионната реформа – постигането на финансова стабилност на фондовете на държавното обществено осигуряване, вече започва да се реализира и усилията на Националния осигурителен институт и на другите заинтересовани страни – Правителство, синдикати и работодатели, придобиват реален измерител. В средносрочен план до 4–5 години се очаква бюджетът на фонд “Пенсии”, който формира най-големия недостиг в консолидирания бюджет на ДОО, да преодолее този дисбаланс между приходите и разходите си и да започне да натрупва излишък.

Със закона за бюджет на ДОО се правят и изменения в Кодекса за социално осигуряване в следните насоки:

1. Променени са текстовете за отпускане на пенсии за инвалидност във връзка с поети задъл-

жения по Меморандума с Международния валутен фонд и с решението на Надзорния съвет.

Със създаването на нова ал. 3 в чл. 74 отпада възможността за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване на лица, които получават пенсия за осигурителен стаж и възраст. Действащите разпоредби в КСО досега даваха възможност за отпускане на пенсия за инвалидност поради общо заболяване на лица, за които е настъпил осигурителният риск старост и са се инвалидизирали след отпускането на пенсията за осигурителен стаж и възраст. По този начин, след като лицето вече получаваше плащане за трайно загубена работоспособност поради възрастта си, имаше възможност да поиска пенсия за инвалидност и да получава ново плащане за трайно загубена работоспособност. Тези искания за промяна на вида на пенсия се правеха единствено с оглед увеличаването ѝ на база нарастване на осигурителния доход. Изменението не засяга отпускането на пенсиите за трудова злополука и професионална болест, като се запазва и възможността по чл. 101 всички инвалиди със загубена работоспособност над 70 на сто да получават и добавка в размер на 25 на сто от социалната пенсия за инвалидност, независимо от вида на получаваната пенсия. От друга страна, изменението ще допринесе и за намаляване на исканията за освидетелстване от органите на медицинската експертиза.

С изменението на чл. 84 се регламентира, че добавката от пенсията на починалия съпруг (съпруга) ще се изчислява съобразно вида на получаваната пенсия. В същия смисъл е и новата ал. 6 в чл. 86, с която се определя, че наследствената пенсия се изчислява от получаваната лична пенсия на наследодателя. С тези изменения се ограничават възможността чрез искания от лица за смяна на вида на пенсията на починалия пенсионер да се получава увеличен размер на добавката по чл. 84 или на наследствената пенсия, единствено поради нарастването на осигурителния доход за годината, през която е извършена промяната.

С оглед повишаване на контрола върху решенията на медицинската експертиза за отпускане на пенсиите за инвалидност с допълненията в чл. 98 се създават медицински комисии към териториалните поделения на НОИ. Тяхното решение се въвежда като задължително условие за издаване на разпореждане за отпускане на пенсия за инвалидност. Ако комисията прецени, че решението на органите на медицинската експертиза е неправилно,

ще може да се подава жалба до съответния компетентен орган за преразглеждане на решението. По този начин ще се засили контролът върху отпускането на пенсиите за инвалидност, които след въвеждането на изискванията в КСО за пенсия за осигурителен стаж и възраст нараснаха значително и от 196 315 през 2000 г. са увеличени на 346 103 през първите девет месеца на 2004 г.

С изменението на чл. 100 се регламентира постоянна формула за осъвременяване на пенсиите с оглед реалното индексирание на всички видове пенсии, като се отчита 25 на сто от нарастването на осигурителния доход и 75 на сто индекса на потребителските цени през предходната година.

2. В чл. 6, ал. 1 и чл. 157, ал. 1 от КСО се определят размерите на осигурителните вноски за ДОО и допълнителното задължително пенсионно осигуряване, като по този начин се създава стабилност в размерите им и възможност бизнесът в страната да планира разходите си за по-дълги периоди, тъй като вноските няма да се определят всяка година със Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване. От друга страна, се регламентира и график за нарастване на вноската за универсалните пенсионни фондове и съответното намаляване на вноската за фонд "Пенсии" за ДОО. В Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване ще се урежда само разпределението на вноската по фондове на ДОО.

3. С измененията на чл. 64 се регламентира определянето на вноската за трудова злополука и професионална болест въз основа на групи основни икономически дейности, тъй като при наличната информация това е единственият начин да се диференцира вноската.

4. С изменението на § 5, ал. 2 и 3 от Преходните и заключителни разпоредби на КСО се коригира процентът, с който се намаляват пенсиите изплащани от Учителския пенсионен фонд, когато лицето се пенсионира преди навършване на възрастта по чл. 68, ал. 1 и 2 от КСО (от 0,3 на сто на 0,2 на сто). От друга страна, увеличава се добавката за отложено пенсиониране на учителите. Отпуснатите пенсии от Учителския пенсионен фонд ще бъдат преизчислени служебно от 1 януари 2005 г., съгласно § 5 от Закона за бюджета на ДОО.

5. Промяната в § 6, ал. 1 от Преходните и заключителни разпоредби на КСО ограничават нарастването на максималната пенсия, тъй като ще се взема предвид максималният осигурителен доход за предходната календарна година.

ПРОМЕНИТЕ В УЧИТЕЛСКИЯ ПЕНСИОНЕН ФОНД ПРЕЗ 2005 Г.

Дочко Бояджиев,
главен експерт в Главна дирекция “Анализ, планиране и прогнозиране”

В края на тази година се навършват 8 години, откакто започна да функционира Учителският пенсионен фонд (УПФ). През цялото време администрирането и обслужването на този фонд се е осъществявало от специалисти в Националния осигурителен институт.

От началото на съществуването на УПФ се използва непрекъснато като помощно средство работният дългосрочен модел. Чрез него се прави оценка за развитието на фонда и относно предлагани бъдещи изменения. Въз основа на тях са направени следните изменения:

- промяна в необходимия учителски осигурителен стаж относно правото на получаване на пенсия или добавка;
- промяна в процента на осигурителната вноска от страна на работодателите, плащан за УПФ;
- промяна в процента намаление на срочните пенсии за всеки месец, недостигащ на лицата до навършване на необходимата възраст;
- получаване на пенсия в пълен размер при навършване на възраст, но неизпълнено условие за брой точки.

От самото създаване на УПФ се изплащат срочни пенсии за ранно пенсиониране, както и добавки от УПФ към пенсиите, отпуснати за сметка на фонд “Пенсии” на ДОО. След промяна в ПЗР на КСО от 2 август 2003 г., съгласно §5, ал. 4, стана възможно получаване на пенсия в пълен размер от УПФ за тези от тях, които се пенсионира след навършване на възрастта по чл. 68 до изпълнение на условията за придобиване право на пенсия по чл. 68, ал. 1–3, но не по-късно от навършване на 65-годишна възраст. След изпълнение на условията по чл. 68, ал. 1–3 или навършване на 65-годишна възраст, пенсията се изплаща за сметка на фонд “Пенсии”.

Съгласно последните предложени изменения в КСО, които ще влязат в сила от 1 януари 2005 г., се предвижда:

- изплащаните и новоотпуснатите срочни пенсии за ранно пенсиониране от УПФ да се намалят с **0,2%** за всеки месец, недостигащ на лицата до навършване на необходимата възраст.
- на учителите, които са придобили право на пенсия и се пенсионира при условията на чл. 68, ал. 1–3, да се изплащат пенсии за осигурителен стаж и възраст от фонд “Пенсии” и добавка от учителския пенсионен фонд в размер **0,2%** от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска във фонда след навършване на възрастта по ал. 1.
- осигурителната вноска за УПФ ще бъде в размер на 4,3%, вместо досегашната редакция, че тя се определя ежегодно със Закона за бюджета на ДОО.

Съобразно изискванията в чл. 68 от КСО, възрастта за пенсиониране от началото на 2005 г. ще се увеличи съответно на 58 години за жените и ще се изисква наличие на 91 точки, а за мъжете съответно – 63 години и 100 точки за получаване на добавки от УПФ.

С направените изменения в КСО от началото на 2005 година за новоотпуснатите пенсии ще е възможно жените да получават намалена пенсия до 60 месеца, а мъжете до 36 месеца, като пенсията им ще се намалява максимално до 12% за жените и 7,2% за мъжете.

Въз основа на статическите данни, с които разполагаме, използвайки състоянието на пенсиите към края на ноември 2004 г. се получават следните изводи:

- жените, които използват средно 60,6 месеца

за получаване на намалени пенсии при среден размер на получаваните пенсии 77,15 лв. от началото на 2005 г. ще получат увеличение, възлизащо средно на 7,4% и среден размер на намалените пенсии, възлизащ на 82,86 лв.;

– мъжете, които използват средно 47,1 месеца за получаване на намалени пенсии при среден размер на получаваните пенсии 105,44 лв. от началото на 2005 г. ще получат увеличение, възлизащо средно на 5,5% и среден размер на намалените пенсии, възлизащ на 111,24 лв.

Не бива да ни учудва фактът, че при настоящите пенсионери броят на месеците, за които те получават намалени пенсии, е по-висок отколкото за новите пенсионери. Това се дължи на изискванията в КСО за възрастта за пенсиониране, която от началото на 2000 г. плавно се увеличава. В началото на 2000 г. беше възможно жените да използват правото си да получават намалена пенсия 72 месеца, а мъжете – 66 месеца.

В табл. 1 е даден средният размер на намалените пенсии по години без да се взимат под внимание коледните добавки към пенсиите. За 2004 г. отчетните данни се отнасят към 30 ноември.

Таблица 1: Среден месечен размер на намалените пенсии към 31 декември на съответната година

година	среден месечен размер на намалените пенсии (лв.)
1997	45,91
1998	51,09
1999	54,60
2000	57,07
2001	60,92
2002	68,63
2003	76,60
2004	83,06

Изплащаните добавки от УПФ към пенсиите от началото на 2005 г. се увеличават двойно: от пенсията за всеки месец, за който има осигурителна вноска във фонда след навършване на възраст, която е 3 години по-рано от възрастта за пенсиониране по чл. 68 и е положена след края на 1996 г., ще се заплаща вече по 0,2% вместо досегашните 0,1%. През последните месеци ново пенсионираните учители получават добавки *средно* за около 64–65 месеца, докато за старите пенсионери – средно за 38 месеца. Средната сума на получаваните добавки през м. ноември е 4,37 лв., докато за новите пенсионери е около 7 лв.

В табл. 2 е даден средният размер на получаваните добавки по години. За 2004 г. отчетните данни се отнасят към 30 ноември.

Таблица 2: Среден месечен размер на получаваните добавки към 31 декември на съответната година.

година	среден месечен размер на получаваните добавки (лв.)
1997	0,24
1998	0,44
1999	0,80
2000	1,71
2001	2,44
2002	3,09
2003	3,82
2004	4,37

За получаващите пенсии от УПФ в пълен размер не се предвижда изменение в начина на изчисляване на пенсиите.

Предвижда се от 1 юни 2005 г., както и за останалите пенсии, изплащани от държавното обществено осигуряване, да се направи индексация за изплащаните пенсии и добавки в размер на 7 на сто. За минималните пенсии увеличението ще е 13,2 на сто.

ВЗАИМОДЕЙСТВИЕТО НА НАЦИОНАЛНИЯ ОСИГУРИТЕЛЕН ИНСТИТУТ С НАРОДНОТО СЪБРАНИЕ ПРЕЗ 2003 И 2004 Г.

Жанет Жикова,
парламентарен секретар на НОИ

Съгласно чл. 33 от КСО, Държавното обществено осигуряване се управлява от Националния осигурителен институт, който отчита своята дейност пред Народното събрание. Това произтича от факта, че управителят на НОИ се избира пряко от НС с четиригодишен мандат и предопределя изключително активното взаимодействие между института и законодателната власт.

Поради естеството на работата в НОИ, финансовото устройство и управление, основани на КСО, най-тясна е взаимовръзката с постоянните комитетии по труда и социалната политика и по бюджет и финанси към Народното събрание. Това, разбира се, не изключва контактите и с други комитетии. Представители на НОИ нееднократно са канени и са участвали в заседанията на комитетията по здравеопазване и комитетията по външна политика

През 2003 г. Националният осигурителен институт участва в обсъждането и приемането на Закон за изменение и допълнение на Кодекса за социално осигуряване, Закон за изменение и допълнение на Закона за здравното осигуряване и Закона за бюджета на държавното обществено осигуряване за 2004 г., който беше обнародван на 11.12.2003 г.

През 2003 г. НОИ подготви отговорите на актуални въпроси, зададени на министъра на труда и социалната политика, засягащи дейността на института. По интересните от тях са следните:

- Въпрос от народния представител Валери Цеков относно резултатите от прилагането на мерките срещу сивата икономика, влезли в сила след промените на КСО от началото на 2003 г.;
- Въпрос от народния представител Янаки Стоилов относно нарушенията на осигурително-законодателство в ТД „ТЕССО” – гр. Луковит;
- Въпрос от народния представител Росица Тоткова относно политиката на правителството в осигурителната система;
- Въпрос от народния представител Теодора Константинова относно политиката на правителството по повод на размера на обезщетенията за временна неработоспособност поради общо заболяване;
- Въпрос от народния представител Стойчо Кацаров относно състоянието на приходите от осигурителни вноски в ДОО;
- Въпрос от народния представител Росица Тоткова относно резултатите от въвеждането на регистрацията на трудовите договори;

- Въпрос от народния представител Йордан Бакалов относно възстановяването на добросъвестно получени суми-пенсии.

2004 г. също се характеризира със сравнително активна законодателна дейност, засягаща като цяло социалната сфера. В немалко случаи инициативите произтичаха от самия НОИ. Институтът се включи с участието на специалисти и писмени становища при разглеждането на Закона за изменение и допълнение на КСО, Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя, Закон за изменение и допълнение на Закона за здравното осигуряване, Закон за изменение и допълнение на Закона за семейните помощи за деца, както и в изцяло новите Закон за интеграция на хората с увреждания, Закон за военноинвалидите и военнопострадалите и Закон за здравето.

На 11.12.2004 г. бе приет Законът за бюджета на ДОО за 2005 г.

През юни 2004 г. Националният осигурителен институт представи пред Комисията по бюджет и

финанси на Народното събрание отчета си за бюджета на ДОО за 2002 г. и предстои неговото гледане в пленарна зала.

По-интересните актуални въпроси, на които НОИ подготви отговори през 2004 г., са следните:

- Въпрос от народния представител Иван Иванов относно срока за внасяне на осигурителни вноски;

- Въпрос от народния представител Теодора Константинова, относно регистрирането като безработни с право на парично обезщетение на младежи, работили по програмата „Заетост на младежи с висше образование в публичната администрация“;

- Въпрос от народния представител Росица Тоткова относно политиката на правителството за решаване на проблема с неосигурените лица.

През периода 2003-2004 г. Националният осигурителен институт подготвяше отговори на писма на граждани, предоставени от народни представители, както и справки и консултации по интересуващи депутатите въпроси.

НАГРАДА

Националният съвет на Българския Червен кръст с председател Христо Григоров отличи Националния осигурителен институт с почетен диплом за участие в Национална-

та благотворителна кампания “Партньори за хуманност” и за принос при реализиране на хуманната мисия на БЧК в подкрепа на най-уязвимите групи в нашето общество.

Събраните пари от тази кампания са разпределени за домовете за деца на БЧК в градовете Пловдив, Русе, Добрич, Търговище, Габрово и Сливен.

НАЦИОНАЛНАТА АГЕНЦИЯ ЗА ПРИХОДИТЕ – МОДЕРНАТА АДМИНИСТРАЦИЯ

От началото на 2006 г. всички граждани и фирми в България ще могат да обслужват своите осигурителни и данъчни задължения на едно място. Това ще стане възможно със старта на Националната агенция за приходите (НАП).

Новата агенция ще е отговорна за събирането на всички данъчни задължения и задължителните осигурителни вноски. Събирането на тези плащания “под един покрив” ще подобри обслужването на гражданите и фирмите. Със старта на агенцията през 2006 г. ще започне да функционира и новата информационна система, която ще позволи да се въведат нови електронни услуги, облекчаващи гражданите и фирмите при контакта им с администрацията.

Историята за създаването на НАП започва още през 1999 г. Тогава Международния валутен фонд препоръча обслужването на данъчните и осигурителните задължения да става от една институция. От друга страна, Европейският съюз постави високи изисквания към българската данъчна администрация за по-компетентно, вежливо и бързо обслужване. Затова през 2000 г. Министерският съвет прие концепция за изграждане на новата агенция. В нея ясно беше очертана организационната структура на агенцията – едно централно управление в София и не повече от 28 териториални поделения из страната. През 2002 г. Народното събрание прие Закон за Националната агенция за приходите, с което реално постанови създаването на агенцията. В подкрепа на проекта през 2003 г. България подписа заемно споразумение със Световната банка.

През 2003 г. беше създадено Централно управление на НАП, което е отговорно за по-нататъшното реализиране на най-мощната реформа в държавната администрация досега. Изпълнителен директор на НАП, според Закона за НАП, е главният данъчен директор – Николай Попов. Нацио-

налната агенция за приходите има трима заместник-изпълнителни директори: Мария Мургина – отговаря за оперативните процеси на агенцията; Гавраил Забуртов – отговорен за информационните технологии, капиталното строителство и административното обслужване в НАП; Иван Мавров – отговаря за финансово-счетоводните дейности, управлението на човешките ресурси и международната дейност в НАП.

За да се доближи максимално до структурата на НОИ, до края на тази година Данъчната администрация ще завърши процеса по реструктуриране и ще централизира събирането на републиканските данъци в 28-те областни градове. След реструктурирането през 2005 г. двете администрации ще разполагат с еднакви структури, което ще даде възможност за следващите стъпки по създаването на НАП. Модерната информационна система, с която НАП ще разполага от началото на своята работа, ще облекчи значително работата на служителите, а също така ще предостави и нови услуги за данъкоплатците. Повечето от данъчно-осигурителните процедури ще се извършват по електронен път. Данъчните и осигурителните удостоверения ще се издават веднага, тъй като технологичното време за справка и издаване на удостоверения ще бъде ограничено в разпечатването на изискваната от клиента информация. С въвеждането на информационната система ще се даде възможност за подаване на декларации и справки по интернет. По този начин данъчно-осигурителните задължения ще могат да се обслужват от офиса или дома. Това ще спести време и нерви както на данъкоплатците и осигурителите, така и на служителите на приходната администрация.

За доставка, адаптиране и внедряване на информационната система през септември 2004 г. беше

подписан договор с френската фирма БУЛ. Досега съществуващата информационна система на НОИ ще се запази във вида, в който е, като тя ще може да обменя информация с информационната система на НАП в реално време. В допълнение е предвидено и разработване на приложение за обмен на информация и данни с митническата администрация, НЗОК, Министерство на финансите, регистъра БУЛСТАТ, регистъра ГРАО, МВР, информационни системи на търговските банки, службата по вписвания при районния съд, Централния депозитар, Централния регистър на особените залози, както и връзки със системите VIES и EMCS на страните от ЕС.

В първите месеци на 2006 г. системата трябва да е внедрена във всички дирекции на НАП.

Приемането на изцяло нов Данъчно-осигурителен процесуален кодекс е една от предпоставките за успешния старт на агенцията. Кодексът е внесен за обсъждане в Народното събрание и се очаква през пролетта на 2005 г. да бъде приет. ДОПК ще влезе в сила от 1.01.2006 г. Заедно с новия ДОПК ще бъдат изготвени и изцяло нови данъчни закони. Новите законови промени ще дадат възможност за извършването на общи данъчно-осигурителни ревизии. В ДОПК са залегнали общи правила за данъчна и осигурителна регистрация, общи ревизионни производства, които ще приключват с един общ ревизионен акт. Тези промени ще повишат значително ефективността при провеждане на ревизии, спестявайки време и средства за извършването им.

В Националния осигурителен институт ще бъде обособена функция “Събиране”, която от 2006 г. ще премине в НАП. Служителите в тази функ-

ция ще са отговорни за приемането на декларации, регистрацията, принудителното събиране и контролно-ревизионната дейност за задължителните осигурителни вноски.

За обособяването на функция “Събиране” работи група от експерти от НОИ, ГДД и ЦУ на НАП. Експертите от трите институции изработиха процедура за подбор сред служителите на НОИ във връзка с обособяването на функцията.

Пилотно процедурата за подбор ще бъде приложена в две регионални управления. По този начин ще бъде тествана и ще бъде анализирано приложението ѝ. Като основни принципи в подбора ще залегнат прозрачността и съобразяването с предпочитанията на служителите.

В средата на следващата година подборът на служители от НОИ за функцията “Събиране” ще бъде завършен. В същото време се очаква Националната агенция за приходите да има утвърдена структура и численост, след което да започне подборът сред служителите на ДА за работа в НАП.

Националната агенция за приходите ще е изцяло нова приходна администрация. С нея ще се създадат модерни условия за работа на служителите и нов образ на администрацията пред обществото и бизнеса. НАП ще бъде модерна приходна администрация в услуга на обществото и бизнеса. Нейното създаване не означава автоматично сливане на част от НОИ и ДА или преназначаването на служители от едната администрация в другата. В следствие на реформата в приходната администрация, ДА ще престане да съществува като институция от края на 2005 г. В същото време служителите, назначени във функция “Събиране” на НОИ, ще преминат на работа в НАП.

В ИНТЕРЕС НА СЛУЖИТЕЛИТЕ, ГРАЖДАНИТЕ И ФИРМИТЕ

Интервю с Николай Попов,
изпълнителен директор на Национална агенция за приходите

Какво ще представлява Националната агенция за приходите?

Националната агенция за приходите ще е изцяло нова и модерна приходна администрация. НАП ще е отговорна за ефективното събиране на данъци и задължителни осигурителните вноски. Тази агенция се създава, за да бъде в услуга на обществото, както и да предложи нов стандарт на работа на своите служители.

Създаването на НАП не е сливане на НОИ и ДА или преназначаването на служители от едната администрация в другата. НАП ще започне своята работа на 1 януари 2006 г. и ще е изцяло нова агенция, чиито служители ще бъдат основно от данъчната администрация и НОИ. Преди да бъдат назначени в НАП обаче те ще трябва да отговорят на всички критерии за висока квалификация, компетентност и професионализъм.

Споменахте за функция “Събиране”. Кои от настоящите дейности на НОИ ще преминат в НАП?

Настоящите дейности на НОИ, които ще преминат в НАП, са събирането на осигурителните вноски за фондовете на ДОО, за допълнително задължително пенсионно осигуряване, за здравно осигуряване и вноски по Закона за гарантираните вземания на работниците и служителите при несъстоятелност на работодателя (в сила от 1.01.2005 г.). Тези дейности ще бъдат обособени във функция “Събиране”. Общо казано, частта по събирането на социално- и здравноосигурителните вноски от НОИ ще премине в новата агенция. Така гражданите и фирмите ще обслужват своите данъчни и осигурителни плащания по-бързо, лесно и евтино. Разбира

се, че тази промяна ще промени и облекчи и работата на служителите в администрацията

Какви са основните етапи от реформата?

Преструктурираме данъчната администрация, за да може тя да има структура близка до тази на НОИ. Ще имаме 28 централизиращи териториални данъчни дирекции. Вече е създадена процедура на уеднаквяване на работните процеси на бъдещата агенция – например максимално уеднаквяване на типовете ревизии, проверки, декларации и т.н. Всичко това улеснява следващата стъпка – интегрирането на функция “Събиране” на НОИ. НАП ще разполага с единна информационна система, чието внедряване ще започне в третото тримесечие на 2005 г. Тази система ще обслужва всички структури на НАП в реално време. През следващата година ще бъдат приети изцяло нови данъчни закони. По-важното е, че през пролетта очакваме Народното събрание да приеме нов Данъчно-осигурителен процесуален кодекс. Всички тези етапи ще променят професионалните задължения на служителите на НОИ и ДА, които ще започнат работа в НАП.

На какъв принцип ще бъдат избрани кадрите от НОИ, които ще преминат към структурата на новата Национална агенция за приходите?

Сред основните принципи за осъществяване на подбора са залегнали осигуряване на прозрачност на процеса и съобразяване с предпочитанията на служителите. При подбора ще се отчетат оценките от атестирането за 2002 и 2003 г. В случаите, когато не може да се постигне удовлетворяване на посоченото от служителите предпочитание, ще се

провеждат справедливи процедури за преценка качествата на служителя.

Как ще бъдат преценени качествата на един служител?

Ще бъдат взети под внимание критерии като отговорност към самата работа, информираност и компетентност. Ние работим усилено не само върху създаването на единни стандарти за обслужване на данъци и осигуровки, но и върху унифициран модел на поведение на нашите служители. Те трябва да имат нужното образование и квалификация и да се отнасят с уважение и търпимост към всички.

При осъществяването на подбора ще се вземат под внимание индивидуалните качества на отделните служители. Изработват се нови длъжностни характеристики и процедури, които трябва да отговарят на високите критерии на НАП. Процедури за подбор ще се извършват не само за служителите от НОИ, но и за тези от ДА. Ако кандидатите отговарят на определените изисквания на НАП и бъдат одобрени след интервю-събеседване, те ще бъдат назначени на работа в новата агенция.

Каква ще бъде ползата от създаването на НАП?

Тя е както за самите служители, така и за обществото. Безсмислено е функционирането на та-

кава агенция, ако нищо в работния ден на един служител не се промени... Служителите ще бъдат освободени от бумажината, от непрекъснатия контакт с данькоплатците и осигурителите, а оттам и от корупционния натиск. С изграждането на унифицираната информационна система и възможността за подаване на декларации по интернет очакваме в следващите няколко години контакта със служители на НАП да бъде минимизиран. От друга страна, ние ще сме в състояние да предложим на гражданите и фирмите едно по-вежливо, компетентно и бързо обслужване. Ще им спестим времето за чакане на опашки в данъчните или осигурителните структури, като им дадем възможност да подават декларациите си по интернет, докато си стоят в къщи или работят в офиса. Ползата за държавата ще се изрази в повишаване на приходите от данъци и осигуровки при намаляваща издръжка на администрацията.

Какво е вашето пожелание към служителите на НОИ?

На първо място искам да пожелаая на служителите на НОИ новата година да донесе много здраве и щастие на тях и семействата им. Вярвам, че само със съвместни усилия ще успеем да постигнем общата ни цел – създаването на една нова приходна агенция.

СЪТРУДНИЧЕСТВО В ПОЛЗА НА ОБЩЕСТВОТО

Интервю с Йордан Христосков,
управител на Националния осигурителен институт

Как ще се отрази реформата в приходната администрация на служителите на НОИ?

Първоначалните опасения, че тази реформа ще доведе до освобождаване на служители на НОИ, вече са преодолени. В процеса на изграждане на Националната агенция за приходите и при подготовката на новия Данъчно-осигурителен процесуален кодекс служителите на НОИ се убедили, че техният професионализъм се оценява високо. Същото убеждение се създаде и в процеса на провеждане на съвместни ревизии с данъчните инспектори. Доброто сътрудничество между териториалните поделения на НОИ и териториалните данъчни подразделения, изразяващо се в обмен на информация, консултации при попълване на справките за НОИ в годишните данъчни декларации и други са предпоставки за безболезнено обединяване на данъчната и осигурителната администрация, в частта ѝ по събирането на осигурителни вноски, в Националната агенция по приходите. Служителите на НОИ трябва да се вляят в тази нова институция със самочувствие, защото те са много добре подготвени.

Защо функцията “Събиране” преминава към Националната агенция за приходите?

Това е едно политическо решение, което преследва едновременно няколко цели:

- Да се подобри събираемостта на осигурителни вноски и данъци чрез насърчаване на доброволното плащане и засилен контрол върху некоректните данъкоплатци и осигурители. Така ще се ограничи сивата икономика и ще се разшири осигурителната и данъчната основа, което ще доведе

впоследствие и до намаляване на осигурителните и данъчните ставки. Изключителна роля в този процес ще изиграят изградените регистри на осигурителите и осигурените в НОИ, както и регистърът на трудовите договори;

- Да се подобри обслужването на юридическите и физическите лица, които ще контактуват с една институция. Това ще спести време и ресурси на бизнеса, като едновременно с това ще се подобри и тяхната осигурителна и данъчна култура. Тук особено важно значение ще имат услугите в интернет среда по плащане на осигурителни вноски и данъци, регистрация и подаване на данни и други. Натрупаният на този етап опит в Националния осигурителен институт и Главна данъчна дирекция е от особена важност;

- Да се разширят и подобрят компетентността и професионализма на служителите от новата администрация, като предпоставка за едно по-високо ниво на обслужване на осигурителите и данъкоплатците. Унификацията на обслужването за данъчни и осигурителни цели, както и въвеждането на дистанционното обслужване ще доведат и до намаляване на субективизма и опитите за корупция.

Постигането на тези цели е един продължителен процес, който минава през различни етапи. Една от предпоставките за успешното му осъществяване е изграждането на единна информационна система за данъчни и осигурителни цели. Тази информационна система трябва да обслужва в on-line режим НОИ и НЗОК.

Кога ще започне и завърши обособяването на функция “Събиране” и какви са гаранциите, че подборът ще бъде прозрачен?

Обособяването на функция “Събиране” на практика започва с определянето на служителите и формирането на екипите за съвместно предоставяне на услугите. Процедурата за подбор на служители вече е утвърдена и той ще се извършва съобразно заложените критерии за заемане на съответните длъжности. Подборът ще стартира пилотно още в началото на 2005 г. След съответно коригиране (ако това се налага) процедурата ще бъде приложена за цялата страна и следва да приключи до средата на 2005 г. Преди да стартира подборът, с всички служители, които проявяват интерес към съответните длъжности на НАП, ще бъдат проведени срещи за разясняване на условията за работа.

Прозрачността на подбора се гарантира чрез предварително разписаните и огласени ясни правила, както и чрез формирането на комисии за селекция с представители на Националния осигурителен институт и Националната агенция за приходите.

Как ще изглежда НОИ след създаването на НАП?

Създаването на НАП почти с нищо не променя НОИ като институция, администрираща задължителното социално осигуряване в България. НАП само ще събира осигурителните вноски, което е една много важна, но все пак техническа функция. Същината на социалното осигуряване е в администрирането на осигурителните рискове и управлението на фондовете, които са финансовата основа на тези рискове. НОИ ще запази автономността си във взаимоотношенията с държавния бюджет. Ще се съхрани и трипартизмът в неговото управление.

След създаването на НАП ще се променят ли останалите функции, които обслужва НОИ, и начинът на работа на администрацията?

Съществени промени не се очакват. През изминалите четири години НОИ разшири значително своите функции. Достатъчно е да се спомене консолидацията на бюджета на ДОО с включването на фонд “Безработица” в него, както и администрирането на фонда за гарантирани вземания на работниците и служителите. През 2006 г. НОИ ще започне да определя и плаща всички обезщетения по КСО. Към НОИ ще се създаде и архивна служба, включваща счетоводни и други документи на заличени юридически лица без правопреемник.

Работата на администрацията на НОИ ще продължи да се променя в посока към подобряване на обслужването на осигурените лица и пенсионерите, включително и чрез дистанционни услуги.

Какво е посланието към вашите служители за следващата година?

Преди всичко искам да изкажа огромната си благодарност на всички, затова че се справихме успешно с предизвикателствата, които имахме през изтеклата 2004 година. Благодарен съм и затова, че със спокойствие, самочувствие и мъдрост отговорихме и на неоснователните критики към институцията и на опитите да ни се припишат чужди грешки.

Пожеланията ми за 2005 година са в чисто човешки план: **Нека Новата година донесе здраве, щастие, топлина и благополучие на служителите на НОИ и на техните близки и приятели!**

КОНФЕРЕНЦИЯ НА НОИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРЕДПРИСЪЕДИНИТЕЛНИТЕ АНГАЖИМЕНТИ В СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ

Рул ван де Ваал,
Министерство на социалните работи и заетостта на Холандия и
постоянен съветник по програма ФАР

От октомври 2004 г. Националният осигурителен институт съвместно с партньори от холандското Министерство на социалните работи и заетостта работи по едногодишен проект на програма ФАР за изпълнение на предприсъединителните ангажменти в социалното осигуряване. Като партньори на НОИ участват и представители на Министерство на труда и социалната политика, Агенцията за социално подпомагане и Националната здравноосигурителна каса.

На 7 декември 2004 г. в хотел “Родина” се проведе конференция за представяне на проекта и изискванията на европейското право в социалното осигуряване. Те са свързани главно с придобиването и запазването на осигурителните права на работниците, които сменят местоживеенето и местоработата си в рамките на Европейския съюз – т. нар. “правила за координиране на социалноосигурителните схеми”.

Холандският ръководител на проекта Хенк ван дер Щелт от Министерството на социалните работи и заетостта подчерта в изказването си в началото на конференцията, че този туининг проект не е първият между холандските и българските партньори. През юни 2002 г. се подписа Меморандум за разбирателство между Правителствата на България и Холандия с цел отпускане на помощ на България за прилагане на европейското законодателство. Това доведе до реализирането на значителен брой съвместни проекти. До този момент Хо-

ландия е участвала в 10 туининг проекта на програма ФАР в България в различни области като земеделие, финанси, правосъдие и социално осигуряване. Освен това около 20–25 проекта, финансирани по холандската програма МАТРА, са били реализирани или в момента се реализират.

Г-н ван дер Щелт посочи основателните причини за участието на холандците в тези предприсъединителни програми. Те са поне три:

- Да се опознаем като бъдещи партньори в ЕС, които могат да извлекат съвместна полза при бъдещите преговори в Брюксел;
- Безпроблемното присъединяване на България към ЕС е от взаимен интерес – ако една държава членка има проблеми с прилагането и спазването на правилата и споразуменията на ЕС, това ще се отрази на всички останали държави членки;
- Държавите членки има какво да научат една от друга. Никоя не е в състояние да знае всичко и нито една система не може да е универсално приложима във всички ситуации. Затова Холандия не цели България да копира начина, по който холандците решават проблемите, а по-скоро да търси решения на проблемите, с които се сблъскват и двете ни общества.

Холандия осъществява подобно сътрудничество и с държавите членки, които се присъединиха към ЕС тази година, а също и с останалите кандидат-членки като Румъния и Турция. Конкретно по туининг проекти за координиране в социалното

осигуряване Холандия има значителен опит от страни като Унгария, Литва и Чехия.

* * *

В изказването на Рул ван де Ваал, представител на Министерство на социалните работи и заетостта на Холандия и постоянен съветник по програма ФАР, бяха очертани потенциалните въпроси и проблеми при бъдещото координиране на социалноосигурителните схеми с конкретни примери. Целта им бе да пояснят, че същността на целия проект опира до информацията. Това означава информиране на служителите на съответните институции, както и информиране на обществеността. Служителите трябва да бъдат подготвени по начин, който ще им позволи уверено да се справят с изпълнението на новите си задачи, а обществеността трябва да знае откъде да получи информация за последствията от новите правила в чужбина.

В изказването стана въпрос за първата дейност по проекта, която вече започна с помощта на холандските експерти – проучване на ефекта на администрирането на българските социалноосигурителни институции. Това проучване има две цели:

- да анализира стъпките, които администриращите институции трябва да предприемат по време на проекта и след края му;
- да опише администрирането и другите особености на българските социалноосигурителни схеми до степен, която ще позволи на родните експерти и обучителите от Европейския съюз да изготвят Работни програми.

Препоръките след завършване на проучването ще послужат за входяща информация за Работните програми. Тези програми ще наподобяват списъци със задачи, които трябва да се отхвърлят и които са свързани с: организационните структури, информация за професионалните кариери, която ще се обменя с останалите държави членки на ЕС, формуляри и работни процедури, международни претенции за права, наръчници, обучение на персонала, информиране на обществеността, график на изпълнение на дейностите и отговорни лица.

Беше изразена надеждата, че в резултат на проекта всички заинтересовани граждани ще разберат, че българската социалноосигурителна администрация е готова за присъединяване към ЕС.

* * *

Последва презентация на Кees ван ден Берг – началник-отдел “Конвенции и национално осигуряване” в холандското Министерство на социалните работи и заетостта и председател на Административната комисия на ЕО за социално осигуряване на работници-мигранти в рамките на холандското Председателство на ЕС. Той разясни съдържанието на Регламент 1408/71 на ЕИО, който се отнася до свободното движение на работници-мигранти и тяхното социално осигуряване.

Регламентът *координира* социалноосигурителните схеми на държавите членки на ЕС. Той *не хармонизира* различните схеми на тези държави. В персоналният обхват на Регламента влизат работниците и служителите, държавните служители, самонаетите лица, студентите, както и членовете на семействата и наследниците на посочените категории, лица без гражданство и бежанци. Законодателството в Регламента се отнася до: болест и майчинство, инвалидност, старост, наследници, трудови злополуки и професионални болести, помощи при смърт, безработица и семейни помощи.

Правилата на координиране са следните:

- еднакво третиране на гражданите на държавите членки;
- определяне на приложимото законодателство;
- сумиране на осигурителните периоди;
- експорт на обезщетения;
- координиране на изчислението на обезщетенията.

С някои изключения, основният принцип на приложимото законодателство гласи, че работникът/служителят е осигурен в страната, в която работи.

Г-н ван ден Берг се спря и на общите правила, засягащи законодателството на съответните осигурителни рискове и завърши презентацията си с разяснение на процеса на вземане на решения в Брюксел относно европейското законодателство.

* * *

Последната презентация на Конференцията бе направена от Мартин Хойзенга – съветник по обмен на информация в Социалноосигурителната банка на Холандия и член на Техническата комисия на ЕО по обработка на данни.

Като начало той посочи, че прилагането на Регламент 1408/71 не може да бъде успешно без добре организиран електронен обмен на данни между държавите членки на ЕС. За да се постигне подходящ международен обмен на данни, е необходимо да функционира добре организиран обмен на данни на национално ниво между институциите. Като пример на оптимални условия за такъв обмен на национално ниво той посочи:

- наличие на консенсус между институциите относно инфраструктурата, архитектурата, съдържанието на данните, наличността на данните и обективното качество на данните;
- създаване на една национална институция, където гражданите предоставят личните си данни, за да се избегне многократното предоставяне на същите данни на всички обществени институции;
- прилагане на комуникационни принципи като: пълни и бързи отговори на молбите на граждани; информация за управление на работния поток в институцията; веднъж предоставени, данните да се съхраняват винаги; подходяща идентификация; достъпност на вече съхранените данни; отношение, фокусирано върху клиента;
- принципи на обмен: автентичен източник, качествен цикъл на обмен, с отговорности от стра-

на както на доставчика, така и на клиента, задължително потвърждение на приетото съобщение.

Сегашният опит при обмена на данни сочи следното:

- процесите отнемат много време;
- официалният обмен все още се извършва на хартия и също изисква много време;
- качеството на данните варира;
- издаването на разрешение отнема от няколко месеца до няколко години, средно 7 месеца.

Работният план на Административната комисия за периода 2004–2008 г. по отношение на Информационните комуникационни технологии си поставя следните цели:

- напълно електронен обмен на данни (без хартиени носители). Това означава много кратки срокове за издаване на разрешения и по-малки разходи;
- уеб базирана архитектура;
- идентификационни данни на физически и юридически лица.

В края на презентацията си г-н Хойзенга повтори препоръката си да се концентрираме върху подобряването на системата за национален обмен на данни. В рамките на проекта той ще разработи подробно тази препоръка.

НОВА СПОГОДБА В ОБЛАСТТА НА СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ

Мария Късърва,
директор на дирекция “Международни спогодби”

След провеждане на две срещи между делегации на България и Люксембург, на които се проведоха преговори на експертно ниво за договаряне на проект за спогодба, през декември 2004 г. в Люксембург от страна на Република България министърът на труда и социалната политика Христина Христова подписа Спогодба между Република България и Великото херцогство Люксембург за социално осигуряване. Тази спогодба, като поредно доказателство за волята на България да координира вътрешното си законодателство в областта на социалното осигуряване с това на европейска държава още преди членството си в Европейския съюз, дава възможност на всички лица (не само български или люксембургски граждани), работили и били подчинени на нормативната уредба на една от двете държави, да се възползват от правата, които този двустранен международен договор им гарантира. Той се отнася за:

- спешна медицинска помощ;
- здравно осигуряване;
- временна неработоспособност и майчинство;
- семейни помощи за деца;
- безработица;
- смърт

и пенсии за:

- осигурителен стаж и възраст;
- инвалидност поради общо заболяване;
- инвалидност поради трудова злополука и

професионална болест и наследствени пенсии от горепосочените видове пенсии.

Спогодбата ще се прилага за нови отрасли на социалното осигуряване само ако след появата им в законодателството на която и да е страна, се постигне съгласие между отговорните за това министрите (или друг съответен орган).

Въпреки включването в обхвата на договора на семейните помощи за деца, които съгласно бъл-

гарските закони не са покрити и не се плащат от социалното осигуряване, има и изричен текст, съгласно който са изключени другите плащания от социалното подпомагане, както и плащанията в полза на жертвите от войната.

Първите разпоредби, както и в другите спогодби, установяват основните социални принципи за свободно движение на работници. Лица с гражданството от едната държава, които имат постоянно местожителство на територията на другата, имат същите права и задължения като нейните граждани. Плащания, придобити въз основа на законите на едната държава не се намаляват, изменят, спират или прекратяват поради постоянно местожителство на правоимащия на територията на другата държава.

Принципът на сумиране на осигурителен стаж осигурява възможността, когато той не достига в едната държава, с цел придобиване, запазване или възстановяване на права, признати осигурителни стажове от другата държава да се съберат/прибавят към периодите на първата.

Правото на продължено доброволно осигуряване е предвидено в спогодбата поради обстоятелството, че е познато на законодателството на Люксембург. За да се осъществи, когато е налице, е необходимо или местожителство на която и да е от двете страни или реализирани осигурителни периоди.

Разпоредбите за несъвместяване постановяват невъзможност да се ползват права от социалното осигуряване на двете държави, които предвиждат краткосрочни плащания от един и същ вид или за един и същ период. Съвместяване е допустимо при пенсиите, тъй като всяка от двете държави може да изплаща пенсия в продължение на един и същ период, всяка за своя осигурителен стаж – придобит съгласно нейното законодателство и покрит с осигурителни вноски в нейната система.

Един от основните принципи, който създава ред за осигуряване при осъществяване и упражняване на трудова дейност от работещите като наети или самонаети, както и предпоставка да не се допуска съвместяване на плащания е правилото за подчиняване само на законодателството на тази държава, на чиято територия човек упражнява дейността. То важи дори когато местожителството на лицето или седалището на работодателя е на територията на другата страна. Предвидени са и изключения, познати и от другите спогодби, а именно – осигуряването на моряци; заетите в публичната администрация; командированите; персонала на транспортни предприятия; членовете на дипломатически представителства и консулства... В посочените от спогодбата ред и условия те не се подчиняват на общото правило, а на специалните разпоредби на членове от 11 до 14.

След като е определил понятията, обхвата, принципите при провеждане на осигуряването, общите правила, както и изключенията от тях, договарят определя и специалните разпоредби в раздел трети. Нормите са специални, тъй като се отнасят до всеки риск, който е определен в материалния обхват (чл. 2).

В главата, отнасяща се за рисковете болест и майчинство, навсякъде, където се споменава правото на плащания в натура, трябва да се разбира от българската страна правото на плащания от здравното осигуряване. В повечето европейски държави тези два риска се покриват от здравното осигуряване – както медицинските грижи, така и паричните обезщетения.

Лицата, имащи право на плащания в натура (т.е. здравноосигурени), съгласно законодателството на едната държава, имат право на незабавни здравни грижи, когато пребивават на територията на другата държава и когато състоянието им го изисква. Подробно в пет последователни члена се установяват кръгът на правоимащите и условията за предоставяне на правата при болест и майчинство. Характерно в тази спогодба е договореното в чл. 20, съгласно което плащанията в натура, предоставени въз основа на горепосочените разпоредби, са

за сметка на институциите, които са ги предоставили. Това не се отнася само за хора с предварително разрешение от институцията, в която са осигурени, да заминат временно на територията на другата страна, за да получат там медицинско лечение. Само в този случай институцията, в която имащият нужда от медицински грижи е осигурен със здравноосигурителни вноски, ще дължи заплащане на разходите за лечението, когато са предоставени от институцията на другата държава. Всички други разходи няма да се възстановяват при действието на тази спогодба, докато България стане член на Европейския съюз.

Следват отделни глави в същия раздел за другите осигурителни плащания – паричните. Те са дължимите, съгласно законодателствата на страните и тази спогодба, при инвалидност, старост и наследствени пенсии, трудови злополуки и професионални болести, помощ при смърт, безработица и семейните помощи.

За изчислението на пенсиите са предвидени отделни разпоредби – за люксембургското законодателство и за българското законодателство. За първото се прилага принципът за пропорционалното изчисление, а за второто – принципът на прякото изчисление, съгласно който пенсията се изчислява за българските осигурителни периоди от дохода, върху който са внесени вноските за тези периоди.

За семейните помощи правото зависи от местожителството на децата. Член 37 гласи, че за децата се предоставя семейна помощ по законодателството на държавата, на територията на която имат местожителство, като плащанията са за нейна сметка.

Следват разпоредби, установяващи мерки за прилагането на спогодбата, за административната помощ, освобождаване от такси и от задължения за легализации, срокове, извършване на плащания, уреждане на неоснователно изплатени суми, спорове, давност, валидност и др.

Предстои спогодбата да бъде ратифицирана, следва информиране за изпълнението на необходимите законодателни процедури в двете държави и влизане в сила. Текстът на договора ще бъде обнародван в Държавен вестник.

ОСИГУРИТЕЛНАТА СИСТЕМА В АВСТРИЯ*

I. Основни принципи на пенсионно-осигурителната система

1. Обхват на системата

Австрийската пенсионноосигурителна система обхваща всички хора с трудови доходи. Съществуват една обща система, която засяга всички работещи и съдържа отделни разпоредби за някои професионални съсловия (например миньори); две специализирани системи, които съответстват на общата – за земеделски стопани и за хора със свободни професии; различни системи за държавни служители (например във федералното правителство, в министерствата или в управата на различни райони). Има и пенсионни схеми за определени професии на свободна практика (адвокати, лекари), както и подобни специализирани схеми (за нотариуси). Всички тези системи са от класическия вид “първи стълб”, с изключение на схемите за някои свободни професии или заетост на хонорар, които функционират в допълнение на обичайната специализирана система за самонаети. По принцип пенсията зависи от продължителността на периода, през който даден човек е участвал в схемата, и от общата сума на изплатените вноски.

Държавната пенсионноосигурителна система в Австрия практически обхваща цялото работещо население. Ако отговарят на условията за отпускане на пенсия, 80% от мъжете и 60% от жените са включени в държавната пенсионноосигурителна схема. Освен това има пенсии по специализираната схема за държавни служители, които не са взети предвид в посочените проценти.

Значителни преобразования в обхвата на пенсионерите настъпват с въведената през юли 1996 г. категория на т. нар. “отскоро самонаети работници”. Тази реформа се опитва да включи там, където е възможно, всички хора с трудови доходи в

система за осигурително плащане. Следователно така се обхващат хората със свободни професии, които остават извън традиционните за търговски предприятия или компании трудови разпоредби (телевизионни работници, самонаети, които работят на базата на трудови договори). Освен това чрез тази реформа се осигурява възможност и за хората с нископлатен труд (месечен доход от трудова заетост, ненадхвърлящ 3977 австрийски шилинга) да бъдат включени в задължително или доброволно осигурително плащане. Благодарение на тези мерки още 60 000 души ще се присъединят към задължителната пенсионноосигурителна схема.

2. Допълнителни системи

В Австрия вторият стълб (допълнителните пенсионни схеми) традиционно играе второстепенна роля. Тук не съществува обща задължителна схема по втория стълб. Данните показват, че само около 300 000 души участват в допълнителни пенсионни схеми, от които или вече получават, или очакват да получат определени суми.

Третият стълб (индивидуални пенсионни схеми) в Австрия зависи от личната преценка на всеки човек. Данъчните реформи от 2000 г. предоставят стимул за индивидуално пенсионно осигуряване чрез “модела на допълнителните вноски”. Така се дава предимство на допълнителните схеми с частни осигурителни компании, на вноските на работниците към даден пенсионен фонд (което е част от втория стълб), на спестявания в пенсионен инвестиционен фонд или на доброволни добавки по държавната пенсионноосигурителна схема. Допълнителните суми, възстановени от държавата през 2000 г., са максимум 481,61 шилинга. Сумите по индивидуалните схеми, които влизат в “модела на допълнителните вноски”, не се облагат с данъци. Алтернатива на това е възможността при някои ви-

*Материалът е взет от бюлетина на Европейския съюз “Missoc info” (превод Люба Николова).

дове индивидуални схеми направените вноски да се извадят от облагаемия доход като нормативно признати разходи. Но този подход може да се приложи само за една четвърт от вноските до определен фиксиран таван, който зависи от големината на домакинството.

За да онагледим съотношението между трите стълба в пенсионноосигурителната система на Австрия, ще посочим, че 94% от населението участва в първия стълб, а във втория и третия – по 3%.

II. Финансиране на пенсионноосигурителната система

1. Основен принцип

В Австрия общата пенсионноосигурителна система се гради върху принципа за изплащане на пенсиите въз основа на правените през годините на трудовия стаж вноски.

2. Източници на финансиране

Това са вноските, изплащани от осигуряващите се (и техните работодатели, ако не са самонаети), и държавните субсидии. Участието на тези финансови източници е различно в отделните системи. Тук ще разгледаме общата система за щатните работници и специализираната система за самонаетите. Трябва да подчертаем, че фактите, които ще изложим, се отнасят не само за пенсията за прослужено време, но и за пенсиите при инвалидност, и за наследствените пенсии в рамките на държавната схема в Австрия.

Днес 74,6% от приходите по тази схема идват от вноските на осигуряващите се, а останалата част – от държавни субсидии (това са 24,4% от разходите за пенсии). Но тук има значителни различия между схемите за щатни работници (17% от пенсионните разходи) и самонаети (68,2%).

Държавната субсидия има значение преди всичко за дългосрочните аспекти на пенсионноосигурителната схема. Ето защо е добре да се направи сравнение с brutния вътрешен продукт. През 1989 г. държавната субсидия е 29,8% от пенсионните разходи (за щатни работници – 21,5%, за самонаети – 77,6%), или 2,8% от brutния вътрешен продукт. Сега тя е 2,3 % от този продукт. Според проучване, проведено от социалното министерство през 1997 г., ако системата не се промени, държавната субсидия ще нараства и през 2030 г. най-вероятно ще бъде 39,8% от разходите за пенсии, или 6,1% от brutния вътрешен продукт. С последната пенсионна реформа се цели да се намали този рас-

теж, така че през 2030 г. държавата да осигури 39,2% от разходите за пенсии, което е 5,8% от brutния вътрешен продукт.

Държавната субсидия не съдържа разходите за т. нар. компенсационни плащания. Тези суми изпълняват функцията на минимална пенсия и се добавят към пенсиите, които са под фиксирания годишен минимум. Изплащат се от държавния бюджет. През 1999 г. вноските, платени от осигуряващите се, възлизат на 219 000 милиона, а резервът за компенсация е 10 000 милиона шилинга.

Несъмнено взаимодействието между вноските на осигуряващия се и държавната субсидия затруднява хората да разберат как точно става финансирането на пенсиите им. Ето защо е по-лесно да се позовем на т. нар. “предполагам” процент на вноските, ако нямаше държавна субсидия. Преди последната пенсионна реформа те биха се равнявали на 31,2% (при действително плащани 22,8%) и биха нараснали до 34,2% през 2020 г. и 42,8% през 2030 г. Но след мерките, предприети благодарение на реформата през 2000 г., “предполагамият” процент на вноските през 2010 г. е 34, през 2020 г. – 36,8, а през 2030 г. – 41,8.

През последните години процентът на вноските остава постоянен. Те са 22,8%, от които работодателят плаща 12,55%, а работникът – 10,25 %.

III. Условия за получаване на пенсия

1. Обща характеристика

За получаване на пенсия за прослужено време се изисква определен минимален период на участие в общата схема, независимо за какъв вид пенсия става дума. Тъй като австрийската пенсионна система е свързана с трудовите доходи, осигурителните периоди се разглеждат според този минимален период на участие, като тук се включват и други съизмерими периоди, през които не са били плащани вноски (например свързани с отглеждането на деца, военна служба или време, през което са получавали някакви социални помощи), периоди на учебни курсове или допълнителна квалификация, но само ако са внасяни съответните осигуровки.

Съществуват следните видове пенсия за прослужено време:

- редовна пенсия;
- ранна пенсия поради безработица;
- ранна пенсия благодарение на продължителен осигурителен период;
- ранна пенсия поради намалена трудоспособност (за щатни работници) или поради невъзмож-

ност за лична издръжка (при самонаети);

- гъвкава (временна) пенсия за прослужено време.

Правото да се получава пълна пенсия зависи от периода, през който са плащани осигуровки, като според възрастта на пенсиониране може да се изиска различно време.

С пенсионните реформи през последните години се въвеждат промени по отношение на броя осигурителни периоди, изисквани за индивидуалните схеми. Основната тенденция е този брой да расте, за да бъде по-трудно ранното пенсиониране (вземат се мерки за увеличаване на фактическата възраст).

2. Пенсионна възраст

При обикновената пенсия за прослужено време за мъжете тя е 65, а за жените – 60 години. При ранното пенсиониране (с изключение на случаите поради намалена трудоспособност или ограничена възможност за лична издръжка) възрастта е 60 години за мъжете и 55 – за жените. При споменатите изключения възрастта за всички е 55 години. От 1.09.1996 г. тя се променя на 57 години за мъжете.

Федералният конституционен закон на Австрия изисква възрастта за жените поетапно да се изравнява с тази за мъжете. При обичайната пенсия за прослужено време този процес ще започне от 1.01.2019 г. и ще завърши на 1.01.2028 г. За ранната пенсия периодът е 1.01.2024 г. – 1.01.2034 г.

От 1.10.2000 г. започва постепенно да се увеличава възрастта за обичайната пенсия (с 2 месеца на всяко календарно тримесечие) – 56,5 години за жените и 61,5 за мъжете. Изключения от това увеличение ще се правят само за хората, които могат да докажат, че са се осигурявали без прекъсване от най-ранния възможен момент на трудовата си заетост.

3. Ранно пенсиониране

То има огромно значение в Австрия. При индивидуалните схеми ранните пенсии се превръщат в обичайни пенсии за прослужено време, когато се навърши приетата със закон пенсионна възраст. Но по принцип ранна пенсия е възможно да се получава само в продължение на 5 години. През последните 10 години броят на пенсиите като цяло нараства значително.

За периода 1989–1999 г. обичайните пенсии за прослужено време се увеличават от 791 000 на 1 035 000; ранните пенсии поради продължителен период на осигуряване нарастват от 102 000 на 131 000; ранните пенсии поради безработица – от 14 000 на 19 000, а ранните пенсии поради нама-

лена трудоспособност или ограничени възможности за лична издръжка – от 12 000 на 71 000 (само за периода 1994–1999 г.). Гъвкавите (временните) пенсии, които по принцип са не повече от 1000 годишно, тук не се вземат предвид. Тези числа показват ясно, че ранната пенсия, основана на дълъг осигурителен период, е особено предпочитана. А растежът в пенсионните средства като цяло е свързан с демографската ситуация, тъй като поколенията от годините с висока раждаемост сега достигат пенсионна възраст. Нарастването при ранните пенсии, основани на снижена трудоспособност или невъзможност за лична издръжка, е най-голямо, но не бива да забравяме, че тези пенсии са въведени сравнително от скоро – през 1993 г., и увеличението на броя им е естествено.

През 1970 г. средната пенсионна възраст в Австрия е 64,2 години за мъжете и 61,5 – за жените, а през 1999 г. – 60,9 години за мъжете и 58,2 за жените. Нараства и средната продължителност от време, през което се получава пенсия (във връзка с удължаването на живота като цяло): за мъжете от 13,82 години през 1981 г. тя става 15,98 (1990 г.), 16,58 (1994 г.) и 16 (1998 г.); за жените от 18,58 (1981 г.) става 21,60 (1994 г.) и 22 (1998 г.); нарастала продължителност на живота също се отразява значително. През 1994 г. тя е 73,3 години за мъжете и 79,7 за жените. Прогнозите за периода 2030–2050 г., ако се вземат едни осреднени стойности, са 79 години за мъжете и 85 за жените.

IV. Изчисляване на пенсиите

1. Определящи фактори

Пенсиите в Австрия зависят от два основни фактора. Първият е продължителността на периода, през който човекът е участвал в пенсионната система. Тук се вземат предвид осигурителните периоди, както и някои специфични периоди, през които не са плащани вноски.

Вторият основен фактор е осигурителният доход. Вноски се плащат до една определена максимална стойност (за 2000 г. – 43 200 шилинга месечно плюс 86 400 шилинга за 13-то и 14-то месечно плащане). Днес не се взема предвид целият трудов стаж, а от всички периоди се отделят само най-добрите 15 години, като за по-отдалечените периоди е необходима индексация. Средният доход за тези 15 години формира базата за изчисление на пенсията. Максималната база през 2000 г. е 38 185 шилинга. Към нея се прибавят още 8312 шилинга за времето, през което са отглеждани де-

ца. Максималната пенсия през 2000 г. е 30 548 шилинга месечно, към която през май и октомври всяка година се добавят 13-та и 14-та пенсия.

Трябва да се отбележи, че независимо от всички реформи, основополагащите принципи на австрийската пенсионноосигурителна система не са се променили. Стремехът обаче е да се въведе повече прозрачност и откритост при плащане на вноските.

При изчисляването на базата за пенсия броят на годините, които се вземат предвид, поетапно нараства с цел да се отслаби натискът върху пенсионноосигурителната система, тъй като всяко увеличаване на този период води до по-голяма яснота по отношение на вноските. От 1.01.2003 г. за рано пенсиониране вече ще се разглеждат 18 години от трудовия стаж. Правят се и опити специфичната схема за държавни служители да се уеднакви повече с общата схема. Значима стъпка в тази насока е фактът, че базата за пенсиите на държавните служители, която преди се изчисляваше само според доходите им през последните години, сега също се съобразява с най-добрите 15 години през целия трудов стаж.

Промените в закона не целят само намаляване на получаваните суми. Например базата за изчисление през периодите за отглеждане на деца до 1.01.2000 г. е 6685 шилинга, а след това – 8312 шилинга. Всички реформи в тази сфера имат за цел не само определена финансова, но също така и социална политика. Доскоро жените, останали вдовици, докато отглеждат децата си, имаха основателни страхове, че ще бъдат оцетени, когато се определя пенсията им. Сега техните интереси са защитени.

2. Формула за изчисляване на пенсията

1,9% от базата се изчислява за всяка от първите 30 години осигурителен стаж, а 1,5% – за всяка следваща осигурителна година. Така максималната пенсия е 79,5% от базата за изчисление след 45 години плащане на вноски. От 1.09.1996 г. тази формула се променя – за първите 30 години процентът е вече 1,83, а за следващите – 1,675. Друго условие е 56 навършени години за жените и 61 за мъжете. Когато пенсионирането се изтегля по-рано или се отлага за по-късно, тези проценти се увеличават или намаляват посредством определени фактори, зависещи от конкретната възраст в момента. Интересно е да се отбележи, че при това важна е не обичайната пенсионна възраст, а 4 години преди нея. Най-високата стойност на пенсията за прослужено време не може да надхвърля 80% от изчислителната база. 40 години осигури-

телен стаж са достатъчни за получаване на пълна пенсия (80%) при обичайната пенсионна възраст. Но ако пенсионирането е по-рано, вече са нужни 45 години осигурителен период.

Пенсионната формула се променя отново след 1.01.2000 г. Сега всяка осигурителна година добавя 2% към изчислителната база. Така е по-очевидно намалението при ранното пенсиониране, като целта е да стане по-привлекателно увеличаването на пенсионната възраст. Обичайната пенсионна възраст е отправна точка за изчисляване на намалението. Отнемат се 2% от изчислителната база за всяка година пенсиониране преди 60 години (тук има ограничение – 10% от изчислителната база или до 15% от пенсията). Самата пенсия не може да надхвърля 80% от изчислителната база. Увеличенията в случай на отложено пенсиониране се запазват непроменени – за всяка отложена година между 61 и 65 (при жените) се дава допълнително 2% от пенсията, между 66 и 70 – 3%, а над 71 – 5%.

Австрийското правителство иска да се постави още по-силно ударение върху тези намаления и увеличения, за да се повиши реалната пенсионна възраст. Затова от 2000 г. намаленията са вече 3% (с ограничение до 10,5% от изчислителната база или 15,5% от пенсията), а увеличенията при отлагане на пенсионирането са 4% от изчислителната база за всяка година. Когато пенсията се отложи, максималната ѝ стойност става 90% от изчислителната база.

3. Елементи на основна защита и на зависимост от вноските

Австрийската пенсионноосигурителна система зависи преди всичко от плащаните вноски. Но се вземат предвид и някои съизмерими периоди, които нямат съответен осигурителен еквивалент, както и минималната защита, предоставена независимо от вноските чрез система за компенсационни помощи.

През 1989 г. тази помощ е 14,4% за всички пенсии, а през 1999 г. вече се намалява на 12,5%. Но тук има голяма разлика между отделните стопански сектори – докато работниците получават 2,8%, на земеделците се падат 30,6%.

4. Домакинството на пенсионера

В австрийската система личните пенсии се основават на осигурителния принос на всеки отделен човек. С други думи семейното положение не играе роля. Но ако пенсионерът издържа деца, месечно му се добавят 300 шилинга. Семейното положение обаче се взема предвид при случаите на минимална пенсия. Този минимум е 11 859 ши-

линга за брачна двойка и се увеличават с 885 шиллинга за всяко дете, което съпрузите издържат.

5. Осъвременяване на пенсиите

То става въз основа на окончателната сума, която получават пенсионерите. С други думи, ако работещото население изпита по-голям натиск чрез увеличение на данъците и вноските, това се отразява и върху пенсионерите. Всъщност осъвременяването е политическо решение, при което съображенията за разпределяне на финансовото бреме играят важна роля.

С подготвяната сега реформа се предвижда това осъвременяване да се фиксира чрез отделна формула. Ако съгласно нея увеличението на пенсиите е под стойността на инфлацията, тогава тази трудна ситуация се решава чрез еднократно изплащане на определена сума за всеки пенсионер. Подобна мярка има предимството, че това “инфлационно” плащане не е неделим компонент на пенсията и в следващите години не тази по-висока обща сума, а само стойността от конкретното ежегодно осъвременяване ще се използва като база за понататъшни индексации.

Според правителството осъвременяването на пенсиите трябва да се превърне в защитна мярка, като при това е нужно да се вземат предвид факторите, определящи продължителността на живота. Но комитетът от специалисти, привлечени от правителството, препоръчва да не се включват тези фактори, а да се прави “чисто” осъвременяване.

V. Демографските промени и пенсионната система

1. Възрастов коефициент

Така нареченият коефициент на пенсионния товар намира отражение в австрийската пенсионно-осигурителна схема. Това засяга въпроса колко пенсии се падат на 1000 души от работещото население, които плащат осигуровки.

През периода 1989–1999 г. техният брой нараства от 598 на 617. Занапред се очертава следната тенденция:

- през 2005 г. – 686;
- през 2015 г. – 764;
- през 2020 г. – 820;
- през 2025 г. – 900;

- през 2030 г. – 980.

Следователно през 2030 г. приблизително един осигуряващ се човек ще трябва да плаща само за една пенсия. Проблемът става още по-сериозен, като се включат и наследствените пенсии.

2. Законодателни промени. Основни насоки в предстоящите реформи

Всички пенсионни реформи през последните години наред с другите си цели са предназначени да очертаят мерки във връзка с демографското развитие. Препориките на специалистите в тази насока са следните:

- изчислителната база за пенсия да обхваща по-голям брой от сегашните 15 най-добри осигурителни години;
- да се изработи стандартна формула във вид на линейно уравнение за изчисляване на пенсиите въз основа на установената пенсионна възраст 60/65 години;
- продължаване на тенденцията пенсионната възраст за жените да се изравни с тази на мъжете;
- прозрачност на разходите, тоест сумите за съизмеримите периоди – като военна служба, отглеждане на деца, получаване на помощи при заболяване – да се поемат от съответните “отговорни страни” (например резервни бюджетни средства или здравноосигурителни фондове);
- осигуряване на капитал, който да финансира втория и третия стълб на системата.

Ето някои от конкретните мерки, въведени чрез пенсионната реформа:

- поэтапно увеличение на възрастта за ранно пенсиониране (общо с година и половина), така че по-възрастните работници да не са в неизгодно положение на трудовия пазар;
- засилване на ролята, която имат актуалните намаления и увеличения на пенсията във връзка с ранното или отложеното оттегляне от активна трудова заетост;
- усъвършенстване на системата за осъвременяване на пенсиите.

Освен това се предвижда по-точно изчисляване на различните пенсии за инвалиди. Правят се също така проучвания във връзка с втория и третия стълб на пенсионната система и активизирането на тяхната роля.

РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ “СОЦИАЛНО ОСИГУРЯВАНЕ” – ПЛОВДИВ

Гелка Илиева,
директор на РУСО – Пловдив

Началото на РУСО – Пловдив, е поставено с Постановление на Министерски съвет № 10 от юли 1984 г., когато служителите от ОД “Пенсионно осигуряване” и тези на ДОО са преназначени в Окръжно управление “Социално осигуряване” – Пловдив.

Днес управлението осъществява политиката на НОИ за по-добра защита на интересите на осигурените лица и за подобряване на финансовата стабилност на фондовете на държавното обществено осигуряване на територията на област с административен център гр. Пловдив. Областта е разположена на територия от 5973 кв. м с население 712 700 души, живеещо в 18 общини.

БВП на човек от населението е 3132 лв.

Общите инвестиции през 2003 г. са 566,7 мил. лв.

Чуждестранните инвестиции за същата година са 107,04 мил. щ.д.

Населението в трудоспособна възраст е 431 300 души, като 3,1% от същото е заето в селското и горското стопанство, 44,0% в индустрията и 52,9% в услугите.

Към 2.12.2004 г. в РУСО – Пловдив, са регистрирани 81 918 осигурители, от които 50 254 еднолични търговци, 469 бюджетни организации, 372 небюджетни, 8102 СД и ЕООД, 530 кооперации, 1082 юридически лица с нестопанска дейност, 8423 други юридически лица, 110 холдинга, 6953 лица, упражняващи свободна професия, 148 работодатели физически лица и дружества, регистрирани по чл. 357 от ЗЗД, 603 чуждестранни юридически и физически лица, 36 осигурителни каси, 53 секретни, 6290 самоосигуряващи се на основание на предварителна регистрация, определена с нормативен акт, 2 служебно регистрирани и 1509 броя закрити.

Осигурителите, подаващи информация за социално осигуряване в Персоналния регистър на НОИ, са около 22 000 на месец, а за здравно осигуряване – около 23 000. Подаваната информация е за около 230 000 лица.

В администрацията на РУСО – Пловдив, работят 268 щатни служители, обособени в три отдела: “Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване”; “Пенсии”; “Финансово-счетоводна дейност” и два сектора: “Човешки ресурси и управление на собствеността” и “Информационни системи”.

В отдел “Осигурителни вноски и краткосрочно осигуряване” работят общо 120 служители, разпределени в три сектора: “Контролно-ревизионна дейност” – 61 служители, “Регистрация и осъществяване на дейността по ДОО” – 33 служители и “Парични обезщетения при безработица” – 26 служители. Обслужват се всички осигурители на територията на Пловдивска област, като се осъществява методическо ръководство и контрол по изпълнение на осигурителното законодателство, експертиза на работоспособността, здравната профилактика и рехабилитация, установяване, разследване на трудови злоупотреки и проучване на професионалните заболявания, регистрация на фирми и приемане на данни в Персоналния регистър на НОИ, отпускане на обезщетения за безработица, отговори по жалби и писма на граждани и институции, консултации в приемните в управлението и в откритите в областта и др.

За периода от януари до ноември 2004 г. контролните органи са извършили 1135 ревизии с общо установен начет в размер на 5 811 903,50 лв., от които главница 4 744 717,68 лв. и лихви 1 067 185,82 лв., както следва по фондове:

– ДОО	– 4979 495,82 лв.
– ЗО	– 734 308,44 лв.
– ДЗПО–ППФ	– 22 928,30 лв.
– ДЗПО–Ун.ПФ	– 74 760,06 лв.
– УПФ	– 410,88 лв.

Със задължения над 100 хил. лв. са 42 от длъжниците на РУСО – Пловдив, на които се извършват три-

месечни ревизии, а със задължения от 50 до 100 хил. лв. – 21 длъжника, които се ревизират на шест месеца.

От 100-те най-големи длъжници към ДОО, осем от наблюдаваните от МВФ и Световната банка са на територията на Пловдивска област – “Агротехника” АД – Карлово, “Филтекс” АД – Пловдив, “Кочо Честименски” – Пловдив, “ПФК-Ботев-1912” – Пловдив, “Пулпудева” – Пловдив, “Карловска коприна” – Карлово, “Механизация и борба с ерозията” – Пловдив, “Химик” АД – Асеновград. Задълженията им са в общ размер 3 584 072 лв. към 31.12.2003 г. и се ревизират ежемесечно.

След публикуването през годината в Държавен вестник обявления за заличаване, несъстоятелност, ликвидация и приватизация са възложени 290 ревизии.

Съставени са 65 констативни протокола по извършени проверки на документи за пенсиониране.

Задълженията си към ДОО са разсрочили 29 длъжника.

От началото на годината са издадени 9 разрешения за временно разпореждане за неотложни плащания. Наложени са 29 постановления за обезпечителни мерки по чл. 146, ал. 4 от ДПК.

За принудително събиране от публичния изпълнител, съгласно Инструкцията за взаимодействие между НОИ и АДВ, са изпратени общо 360 преписки с размер на задълженията по всички фондове 11 004 840 лв.

През 2004 г. са изпратени 225 заповрни съобщения до банки, от които 34 – на свързани лица на пет длъжника.

Събраните суми от длъжници по влезли в сила разпореждания общо за всички фондове през годината са в размер на 5 902 773,54 лв., събрани от:

- редовни вноски – 1 416 120,01 лв.
- вноски от заповр – 3 494 708,94 лв.
- вноски от АДВ – 991 944,59 лв.

Издадени са 9660 удостоверения за задължеността на осигурители и самоосигуряващи се лица.

Декларирани са 347 злополуки, от които 306 са по чл. 55, ал. 1 от КСО. От тях осем са завършили със смъртен изход. Шест броя от декларираните не са признати за трудови. Съгласно Указанията за съвместната дейност на НОИ и ИА “ГИТ” за изпълнение на Наредбата за установяване, разследване, регистриране и отчитане на трудовите злополуки съвместно с Д“ОИТ” – гр. Пловдив, е извършено разследване на 31 злополуки. Едно разпореждане за злополука, непризната за трудова, е обжалвано по реда на чл. 117 от КСО, а по реда на чл. 118 от КСО е обжалвано едно решение на ръководителя на ТП

на НОИ. Шест злополуки по повод получени нетравматични увреждания са разследвани и протоколите са представени в ТЕЛК за произнасяне. Към 30.11.2004 г. са открити 84 досиета във връзка с подадени “Бързи известия за съобщаване на съмнение за професионална болест”. 70 броя от тях са проучени и са изготвени протоколи, които са изпратени в КМЕД за освидетелстване.

Контролът на временната и трайната неработоспособност се извършва от двама главни експерти и един експерт по експертиза на работоспособността, които осъществяват и методична помощ в тази насока на лечебните заведения в областта. През годината са проверени 20 638 експертни решения на ТЕЛК, от които 232 са обжалвани. Отменени са 54 броя. Извършени са 192 проверки на лечебните заведения по експертиза на работоспособността. Обжалвани са 367 болнични листа. За 256 от тях процедурата е приключила, като 129 са отменени. Издадени са 4285 удостоверения за баланеосанаториално лечение, като до 30.11.2004 г. са изразходвани средства в размер на 1 142 115,77 лв.

По повод разсрочването на невнесените здравноосигурителните вноски, натрупани до края на 2003 г., бе създадена организация за непрекъснато обслужване на гражданите в управлението и в разкритите приемни. Към 1.10.2004 г. са издадени 16 664 решения за разсрочване на задълженията към НЗОК, от които 2710 служебно са анулирани, поради неизпълнение на условията за разсрочване. Общата сума на разсрочените задължения е:

- главница – 2 834 545,12 лв.
- лихва 1 – 806 703,39 лв.
- лихва 2 – 218 085,95 лв.

От 1.01.2004 г. дейността по отпускане и изплащане на паричните обезщетения премина от Дирекция “Бюро по труда” към отдел “ОВКО” в ТП на НОИ. Към 30.10.2004 г. на територията на Пловдивска област са регистрирани 6462 безработни лица с право на парично обезщетение за безработица. Обособени са 7 постоянни работни места, от които три в Пловдив и по едно в Асеновград, Карлово, Раковски и Първомай. Дейността се осъществява от 26 квалифицирани специалисти. До месец октомври 2004 г. включително са издадени 21 338 разпореждания и са изплатени обезщетения в размер на 6 914 827 лв. По одобрени бизнеспроекти еднократно на 15 лица са изплатени 15 400 лв., съгласно условията на Закона за насърчване на заетостта.

През годината за установени нарушения на осигурителното законодателство в трите сектора на

отдел “ОВКО” са съставени общо 2608 акта за административни нарушения по ЗАНН.

По жалби на осигурители и граждани в отдела са издадени 80 решения на директора на ТП на НОИ.

В отдел “Пенсии” работят 104 служители, разпределени в три сектора:

В сектор “Отпускане на пенсии” работят 46 служители, от които 30 инспектори, 15 контролори, от които един осъществява повторен контрол и един ръководител-сектор.

В сектор “Изплащане на пенсии” работят 37 служители, от които 27 инспектори, 9 контролори и един ръководител-сектор.

В сектор “Пенсоинно обслужване” работят 19 инспектори и един ръководител-сектор.

Обслужването на граждани е организирано в приемната на отдел “Пенсии”, където са обособени 4 гишета с 10 работни места. Дежурствата на гишета се дават по график, като служителите се редуват ежедневно.

За удобство на гражданите гишетата са обособени по следния начин:

На гише № 1 се приемат заявления за нови пенсии и се дават консултации; на гише № 2 се приемат заявления за изменение на пенсиите и добавките към тях; на гише № 3 се правят справки и консултации по изплащане на пенсии, приемат се документи по изплащане на пенсиите, правят се справки по подадени заявления по отпуснати и изменени пенсии; на гише № 4 се приемат върнати документи.

Приемната обслужва както граждани, така и длъжностни лица. Консултации по пенсионни въпроси и справки за нерешени случаи се извършват и в приемния ден на началник-отдела – вторник.

За периода от 1.01.2004 до 30.11.2004 г. в отдела са постъпили:

- 11 303 заявления за отпускане на нови пенсии;
- 3836 заявления за социални пенсии;
- 8471 заявления за изменение на отпуснати пенсии;
- 32 748 заявления за изменение на вида на добавката по чл. 84 от КСО (от 25.05. до 30.11.2004 г.), в това число 112 за изменение вида на наследствените пенсии по чл. 82 от КСО;

– 4314 заявления за добавки за чужда помощ по чл. 84 от КСО, по чл. 5 от ЗВВ и по чл. 9 от ЗПГРПЛ.

Постъпилите заявления се обработват, като се съблюдават сроковете, предвидени в НПОС.

За разглеждания период е продължен срокът на 10 488 инвалидни пенсии.

Създадена е организация за проверка и устано-

вяване на различия между данните от Персоналния регистър на осигурените лица и данните в пенсионните документи.

В изпълнение на програмата “Помощ за пенсиониране” са издадени по депозирани заявления на лицата 398 удостоверения.

Приети са 150 жалби по чл. 117 на КСО срещу разпореждания на ръководителя по пенсионното осигуряване, по които са постановени решения на директора, предвидени в срока.

Срещу решенията на директора за същия период са приети 47 броя.

По запитвания на пенсионери са изпратени 524 отговора.

Към 30.11.2004 г. броят на пенсионерите в Пловдивска област е 211 899, а средномесечният размер на пенсията е 113,76 лв.

Изплащането на пенсиите е организирано в 185 пощенски станции и 49 банкови клона. Изплащат се пенсиите и в 6 социални дома в Пловдивска област.

В изпълнение на разпоредбите на НПОС съвместно със служители на ТП “Български пощи” се извършват проверки в пощенските станции по спазване на Наредбата и за законосъобразното изплащане на пенсиите. Проверките се извършват по предварително утвърден график. За 2004 г. са предвидени 93 проверки в пощенски станции и 5 социални дома. Изпълнени са 91 проверки. До края на годината ще бъдат изпълнени още 2 проверки.

При констатиране на пропуски са предприети мерки за тяхното отстраняване, като са дадени съответните препоръки към пощенските станции.

За периода 1.01.2004–31.10.2004 г. изпълнението на приходите и разходите е както следва:

Фонд “Пенсии”:

– приходи – 136 691 181,27 лв.

– разходи – 235 592 587,47 лв.

Фонд “Пенсии”, несвързани с трудовата дейност:

– разходи – 10 642 416,76 лв.

Фонд “Трудови злополуки и професионално заболяване”:

– приходи – 2 862 181,04 лв.

– разходи – 2 626 729,00 лв.

Фонд “Общо заболяване и майчинство”:

– приходи – 12 720 678,06 лв.

– разходи – 18 363 733,52 лв.

Фонд “Безработица”:

– приходи – 2 806 676,17 лв.

– разходи – 2 458 61,97 лв.

За 10 месеца на 2004 г. са изплатени пенсии общо в размер на 248 467 653,15 лв.

Ползвайки опита и знанията на колектива, по-

зовавайки се на законите и подзаконовите актове, ръководството на РУСО – Пловдив, работи за повишаване на своята професионална квалификация и тази на служителите. От основните си задачи като най-приоритетни счита:

1. Изграждането на вътрешноконтролна система, която да гарантира законосъобразността в действията на всеки служител в т.ч. подобряване синхрона в работата между отделните отдели и сектори.

2. В оптимални срокове, аргументирано и убедително да се разрешават проблемите на осигурените лица, на осигурителите, самоосигуряващите се, на пенсионерите и безработните.

3. Разработването на конкретни за управлението мерки за повишаване на събираемостта на приходите по всички контролирани от НОИ фондове.

4. Подобряване кординацията и сътрудничеството на управлението с АДВ и ТДД.

ПРОВЕРКА НА ЗДРАВНООСИГУРИТЕЛНИЯ СТАТУС

От 18.11.2004 г. НОИ предоставя на гражданите на Република България следните услуги за проверка на техния здравноосигурителен статус:

1. Проверка чрез набиране на цифров телефон: 9261099

Услугата е реализирана съвместно от НОИ, “Оупън код” и “Асоциацията за компютърна лингвистика”.

2. Проверка чрез набиране на мобилен телефон:

0891712 (за абонати на Глобул) и **0881712** (за абонати на М-тел) и отговор чрез гласово съобщение. Услугата е реализирана чрез съдействието на фирма “Инлайн” ООД.

3. Проверка чрез изпращане на sms с ЕГН до мобилен телефон:

– **1065** (валиден за абонати на М-тел и Глобул). Услугата е реализирана с помощта на “Интерактив Медиа Сървисиз” ЕООД;

– **0891707** (за абонати на Глобул) и **0881707** (за абонати на М-тел). Услугата е реализирана чрез съдействието на фирма “Инлайн” ООД;

– **11111** (за абонати на Глобул) и **11101** (за абонати на М-тел). Услугата е реализирана със съдействието на фирма “Глобал Нет Солюшънс” ЕООД.

*Повече информация за социалното осигуряване и пенсионната реформа
можете да получите от страниците в Интернет на:*

Национален осигурителен институт ***www.nssi.bg***

*Министерство на труда и
социалната политика* ***www.mlsp.government.bg***

Комисия за финансов надзор ***www.fsc.bg***

*Проект “Пазар на труда”
към Американската агенция за
международно развитие* ***www.pension.bg***

*Редакцияната колегия очаква от читателите на Бюлетина на НОИ
мнения и предложения за материали на адреса на редакцията:*

*1303 София, бул. “Ал. Стамболийски” № 62-64
Тел: 02 926 1010; 02 926 1234*

Бюлетинът се разпространява безплатно.